

OAMENI, CĂRȚI, BIBLIOTECI

Doina Marta BEJAN

Împrejurarea în care am avut onoarea de a-l cunoaște personal pe dl. prof. univ. dr. Vasile D. Țâra, ale cărui cărți contribuieră la formarea mea intelectuală, a fost susținerea unui doctorat în filologie la Universitatea „Al.I. Cuza” din Iași, sub îndrumarea științifică a d-lui prof. univ. dr. Vasile Arvinte. Am fost impresionată de generozitatea intelectuală a domnului profesor Vasile D. Țâra și de pasiunea cu care vorbea despre implicarea Domniei Sale, la acea vreme, în reorganizarea și modernizarea actualei Biblioteci Centrale Universitare din Timișoara. În spiritul preocupărilor celui omagiat prin acest volum, voi readuce în actualitatea anilor 2011 aspecte remarcabile ale contribuției unor intelectuali gălățeni la ființarea unei instituții culturale de o importanță covârșitoare pentru o comunitate umană: *biblioteca*.

Biblioteca „V.A. Urechia” din Galați poartă numele celui care a fondat-o la 1890, profesorul universitar Vasile Alexandrescu Urechia (1834-1901), care, prin donarea bibliotecii personale, a creat nucleul colecțiilor Bibliotecii Publice. În cuvântul inaugural, rostit la 11 noiembrie 1890, odată cu predarea cărților lui spre folosință publică, Urechia¹ va da expresie viziunii pe care o avea asupra rolului cărții și asupra bibliotecii – „o cetate culturală”: „Cărțile nu sunt făcute pentru anume om, ci pentru toți delaolaltă, că precum văzduhul nu-l închide omul numai pentru sineși, ci din el trăiesc cu toții, așa și de carte, cade-se a se împărtăși tot neamul românesc”². Până la sfârșitul vieții, în pragul secolului al XX-lea, învățatul va milita pentru organizarea și corelarea sistematică a trei instituții culturale, considerate de el fundamentale pentru educarea și propășirea românilor pe calea civilizației: „Străbunii noștri ridicau biserici și înființau spitale. Avem însă nevoie de biserică culturală în care națiunea să-și îndrepte conștiința și să se lumineze; așa case, instituțiuni în care să-și

¹ Contemporan cu Alexandru Odobescu, B.P. Hașdeu și Dimitrie Sturdza, cei care au venit cu ideea realizării unui proiect național de adunare a obiectelor de artă într-un muzeu național, iar a vechilor cărți și manuscrise într-o bibliotecă națională, V.A. Urechia a susținut, ca membru al Academiei, planul științific de cercetare elaborat de Ioan Bianu și a acționat în sensul realizării lui.

² Apud Lucia Borș, *Biblioteca „V.A. Urechia”*, în „Boabe de grâu”, III (1932), nr. 8, p. 354-355.

vindece nu numai corpul, dar și sufletul, și să-și organizeze mintea, sunt **școalele, bibliotecile, muzeele** de toată categoria.”³.

„Om al bibliotecii în toate accepțiile cuvântului: *fondator, organizator, colecționar, donator*”, Urechia a acționat cu rigoare făcând posibil ca „biblioteca să aibă în epocă structura și prestigiul Bibliotecii Academiei, iar în timp să se consolideze, să dobândească o importanță de necontestat între instituțiile culturale și educaționale și să fie o instituție reprezentativă pentru această zonă geografică (a Galațiului, *n.n.*)”⁴.

Preocupările lui Urechia pentru organizarea bibliotecilor datează chiar din anii de tinerețe, așa cum o dovedesc notațiile despre bibliotecile frecventate în timpul studiilor sale la Paris sau din perioada activității sale în Spania⁵, fiind interesat de tehnica redactării notițelor bibliografice și de sistematizarea lor în cataloage⁶. De-a lungul vieții, Urechia va redacta mai multe lucrări bibliografice, unele publicate⁷, altele rămase în manuscris. Trebuie menționate în mod special, pentru că au apărut într-o epocă în care majoritatea marilor biblioteci nu erau organizate științific, *Catalogul general al cărților, manuscriselor și hârtiilor*, completat cu trei suplimente până în anul 1900, și *Catalogul stampelor și tablourilor*, ambele asigurând circulația informației bibliografice în țară și în străinătate. În afara catalogului tipărit amintit, Urechia a mai conceput și întocmit două cataloage pe fișe: un catalog alfabetic (după modelul Schedarie al italianului Stederini) și unul pe subiecte (schema de organizare cuprindea 40 de domenii de activitate, dispuse în ordine alfabetică, fără nicio legătură între ele), ambele duse mai departe de Valeriu Surdu⁸, cel ce i-a urmat la conducerea destinului bibliotecii.

Preocupat de funcționalitatea bibliotecii publice, Urechia va edita și o revistă, *Buletinul Fundațiunii Urechii. Bibliotecă – Pinacotecă –*

³ V.A. Urechia, *Pentru cine vrea să-și facă numele nemuritor*, în „Apărarea națională”, 1900, 23 martie, apud Vistian Goia, *V.A. Urechia*, București, Editura Eminescu, 1979, p. 116.

⁴ Elena Tîrziman, *Biblioteca „V.A. Urechia” – un destin aparte*, în „Axis libri”, III (2010), nr. 9, p. 103.

⁵ Vezi Vistian Goia, *op. cit.*, p. 26. Ca urmare a căsătoriei lui Urechia cu Françoise Josephine Dominique de Plano, descendentă dintr-o familie de nobili cu puternică tradiție intelectuală, acesta va avea posibilitatea să cerceteze, pe la 1857-1858, bibliotecile iberice și să publice în presa madrilenă.

⁶ V.A. Urechia a cunoscut periodicul *El Bibliógrafo Español y Estrangero*, care apărea bilunar din anul 1857 la Madrid, o bibliografie curentă spaniolo-franceză, elaborată ca un catalog de librărie; considerându-l un ghid de tehnică a muncii intelectuale, Urechia îl achiziționează, colecția din anii 1858-1859 fiind conservată în biblioteca gălățeană.

⁷ Paul Păltănea, *V.A. Urechia și bibliografia „dacoromanica”*, în „Revista de istorie”, Tom 42 (1989), p. 616. Prima lucrare bibliografică a lui V.A. Urechia a fost *Biblioteca istorică a Principatelor Unite*, publicată în «Ateneul Român», I (1860), nr. 5, p. 56.

⁸ Valeriu Surdu, *Istoricul bibliotecii publice „Urechia” din Galați*, București, Stabilimentul grafic Alfred Baer, 1906.

*Muzeu*⁹, prima publicație apărută sub egida unei biblioteci publice în România, în care se pot descoperi începuturile abordărilor teoretice în domeniul biblioteconomiei.

Deși constituirea colecțiilor Bibliotecii publice din Galați – un compozit de valori bibliofile¹⁰, documentare și de cultură generală – poartă „pecetea” gândirii¹¹ lui V.A. Urechia despre structura documentelor unei biblioteci de utilitate publică, nu s-a întocmit¹² nici până astăzi un catalog al bibliotecii personale V.A. Urechia, „a ceea ce a colecționat pentru uz personal mai întâi, și a ce a adăugat pentru a fi o instituție publică, mai apoi”.

În cuvântul rostit la deschiderea bibliotecii gălățene, Urechia informa că „6 mii de numere de cărți, hărți, stampe istorice [...] devin lucrul națiunii”, dar, din înscrisurile lui Urechia și din actele oficiale care consemnează mărimea donației ce a constituit începutul bibliotecii publice gălățene, aceasta era „între 3000 la 3500 volume, din care multe de o raritate extremă”, evaluate la 60.000 de lei¹³. Donația inițială a fost completată ulterior, pe întinderea primului deceniu de activitate a bibliotecii, cu documente, cărți, manuscrise, periodice hărți, stampe, foi volante, obiecte muzeistice. A cumpărat din propria-i simbrie cărți vechi și din producția curentă, altele primite în dar, toate aduse la Galați, astfel încât în anul 1901, anul morții savantului, cărțile din donația Urechia reprezentau aproape jumătate din patrimoniul cultural al Bibliotecii Publice din Galați.

⁹ Deși se anunțase o periodicitate lunară a „Buletinului...”, apare un singur număr, în noiembrie 1901 – puțin înainte de dispariția marelui cărturar.

¹⁰ Valentina Oneț, *Colecțiile speciale ale Bibliotecii „V.A.Urechia” – Galați*, în „Buletinul Fundației Urechia”, nr. 9, 2008, p. 10-20. V.A. Urechia a salvat cărți ce au făcut parte din mari biblioteci umaniste românești (cea a Stolnicului Constantin Cantacuzino, a lui Nicolae Mavrocordat, a lui Constantin Brâncoveanu sau a medicului și bibliotecarului acestuia, Pantaleon Caliarchi), a achiziționat o parte din biblioteca Văcăreștilor, a obținut prin donația Șaraga un important număr de cărți din biblioteca lui Gh. Asachi.

¹¹ Lucia Borș, *op.cit.*, p. 364: „Biblioteca și muzeul donat gălățenilor este (sic!) prin felul compoziției lor, o ilustrație perfectă a sufletului lui V.A. Urechia și o sinteză a multiplelor direcții în care spiritul agitat de atâtea probleme lucra fără osteneală. Vrând să-și îmbogățească biblioteca donată de el, izbuti să-i asigure de la Ministerul Instrucției o modestă subvenție, cu care continua să cumpere, an cu an, până la moartea lui, tipărituri românești, ajunse azi foarte rare și scumpe. S-au mai cumpărat și cărți în limbi străine relative la trecutul țărilor române. Astfel că biblioteca Urechia a propășit încă de pe când trăia Urechia, mărindu-și numărul de cărți, documente, stampe, obiecte de muzeu.”

¹² Nedelcu Oprea, *Biblioteca Publică „V.A.Urechia” Galați. Monografie*, vol. II, Galați, Biblioteca „V.A. Urechia”, 2006, p. 338.

¹³ Paul Păltănea, *Biblioteca „V.A.Urechia”. O contribuție la perenitatea culturii românești*, în „Biblioteca și perenitatea culturii românești”, Iași, Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu”, XXVIII (1990), p. 330.

După moartea lui V.A. Urechia, survenită în 1901, Biblioteca Publică din Galați duce o existență marcată, mai bine de jumătate de secol, fie de lipsa mijloacelor de subzistență, fie de nenorocirile aduse de cele două războaie mondiale¹⁴, fie de absența unui personal specializat, cu studii de biblioteconomie și bibliologie.

Reorganizarea bibliotecii și elaborarea unui program de informare bibliografică, care viza realizarea și tipărirea unei serii de cataloage de depozit pe tipuri de colecții, coincid, nu întâmplător, cu angajarea la Biblioteca „V.A. Urechia”, în toamna anului 1964, a profesorului de limba română Gheorghe Hâncu (1911-1970), cu o solidă formație filologică, dobândită în perioada interbelică, la Universitatea din Iași. Profesorul își asumă cercetarea bibliologică a colecției de carte românească veche existentă în bibliotecă. Numeroasele drumuri făcute de G. Hâncu la București, la Biblioteca Academiei Române, pentru a compara și verifica informațiile despre cărțile depozitului gălățean cu ceea ce se găsea în cel mai important depozit național de carte veche, buna relație științifică pe care a avut-o cu profesorul Dan Simonescu au făcut posibilă apariția în decembrie 1965, după un an de muncă susținută, a catalogului *Cartea românească veche în Biblioteca „V.A.Urechia”*¹⁵. Lucrarea de 192 de pagini, semnată de G. Hâncu, a fost tipărită la Întreprinderea Poligrafică Galați și s-a bucurat de girul științific al lui Dan Simonescu, care prefătează volumul și-l apreciază drept o „prețioasă lucrare”¹⁶.

¹⁴ În mai 1941, la intrarea României în cea de-a doua conflagrație mondială a secolului al XX-lea, Biblioteca Urechia, considerată obiectiv de importanță națională, este evacuată, și patrimoniul ei este depozitat în clădirea liceului „Ioniță Asan” din Caracal. Abia în aprilie 1948, în urma unor demersuri insistente ale bibliotecarului-director Anton Panaitescu, patrimoniul revine la Galați, unde, însă, va trebui să facă față mai multor schimbări de sediu, fapt ce împiedică reinventarierea completă, până la mijlocul deceniului al șaptelea.

¹⁵ Gheorghe Buluță, Victor Petrescu, Emil Vasilescu, *Bibliografi români. Dicționar*, Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2011, colecția Universitaria [Informare – Comunicare: coordonator: dr. Victor Petrescu]. În *Dicționarul* citat se atribuie, în mod eronat, lucrarea semnată de G. Hâncu, *Cartea românească veche...*, lui Nedelcu Oprea. Probabil că autorii au preluat informația despre lucrarea bibliografică în discuție, apărută într-un tiraj limitat acum mai bine de jumătate de secol, din prefața sau din textul de pe coperta IV a monografiei despre Biblioteca Urechia (2002-2006), unde exprimarea, voit ambiguă, lasă loc unei atribuirii greșite. Sperăm ca la o viitoare ediție eroarea să fie îndreptată și, poate, sa-și gasească locul în *Dicționar* și cei care, în mod real, au cercetat, ordonat și oferit instrumente de informare bibliografică celor interesați de valorile culturale și bibliofile conservate la Galați: G. Hâncu, Ion Mărunțelu, Paul Păltănea.

¹⁶ Dan Simonescu, *Prefață* în Gheorghe Hâncu, *Cartea românească veche*, Galați, 1965, p. 6.

În *Introducerea*¹⁷ pe care o semnează G. Hâncu se precizează scopul întocmirii bibliografiei și metoda de lucru urmată: „*Bibliografia noastră apare din dorința de informare a publicului depre cartea românească veche din Biblioteca regională «V.A.Urechia» – Galați, cât și din dorința de a aduce o modestă contribuție la întocmirea bibliografiei naționale ce se elaborează de Academia Republicii Socialiste România. Lucrarea noastră respectă principiul adoptat de Bibliografia românească veche. În întocmirea acestei lucrări am ținut seama de experiența câștigată de înaintași, dar ne-am îndepărtat de bibliografiile anterioare printr-o mai amănunțită descriere a publicațiilor. [...] Restrângerea la cercetarea publicațiilor românești vechi numai dintr-o colecție ne-a permis să câștigăm în profunzime ceea ce pierdem în extensiune.*”

La momentul 1965, fondul de cărți vechi românești existent în Biblioteca „V.A. Urechia” era de 316 titluri, dintre care șapte nu se găseau la acea vreme în Biblioteca Academiei Române și au constituit „contribuții noi la volumul de Addenda”¹⁸, pregătit cu prilejul aniversării centenarului acestei biblioteci. Aceste cărți sunt: *Urbariul* [Buda], 1780; *Proclamația împărătesei Ecaterina a II-a*, St. Petersburg, 1788; *Visul și moartea Mariei Ghica*, Viena, 1808; Gh. Munteanu, *Cheia prieteșugului celui adevărat*, Buda, 1815; *Bucoavnă*, Brașov, f.a. [1816?]; *Psaltire*, Sibiu, 1825; *Dorințele subpușilor cătră monarhul lor*, Buda, 1830.

Lucrarea, structurată cronologic, pe secole, are opt capitole, în care se păstrează același criteriu de ordonare, în funcție de anul de apariție – cert sau presupus. Bibliografia propriu-zisă este urmată de cinci anexe, structurate tematic, în care se publică:

- *Correspondența între Biblioteca Academiei Române și Biblioteca „V.A.Urechia”*¹⁹ privind cererea spre studiul bibliografic al cărților

¹⁷Gheorghe Hâncu, *Introducere la Cartea românească veche*, Galați, 1965, p. 7-12.

¹⁸Dan Simonescu, *op. cit.*, p. 4.

¹⁹*Ibid.*, p. 3, Dan Simonescu scrie: „Ajungând la lectura anexelor, unde este publicată corespondența dintre Biblioteca Academiei Române și Biblioteca «V.A. Urechia», mi-am amintit cu drag de anii (începând cu 1 martie 1931) când am preluat continuarea și terminarea vol. al III-lea din *Bibliografia românească veche*, până la moartea lui I. Bianu (13 februarie 1935). În cei aproape patru ani, Biblioteca «V.A. Urechia» ne-a dat un mare sprijin, trimițându-ne cărți pe care Academia nu le avea. Acest sprijin l-am solicitat mai intens când am întocmit vol. al IV-lea din *Bibliografia românească veche* (1944), cu addenda și corrigenda la toate volumele apărute anterior (1903-1935). [...] Astfel între anii 1935-1943, Biblioteca «V.A. Urechia» din Galați ne-a împrumutat numeroase cărți pentru studiul lor bibliografic. Munca de colaborare cu Biblioteca din Galați s-a desfășurat în condiții de largă înțelegere din parte-i, a problemelor culturii noastre naționale. Ce cuvânt nimerit a găsit de curând un cercetător științific [Augustin Z.N. Pop, n.n.] scriind [...] că studiile de veche bibliografie românească s-au constituit la noi ca «operă de colaborare națională»”.

existente în depozitul gălățean, în vederea întocmirii volumelor din *Bibliografia românească veche* (națională);

- *Corespondența V.A. Urechia – Emilian Micu* cu privire la cărțile vechi și manuscrisele achiziționate de la cărturarul transilvănean;

- un *Indice de nume de persoane amintite în însemnările de pe cărțile românești din Biblioteca Regională Urechia, Galați*;

- *Indice de toponimice în care sau despre care se fac însemnări în cărțile românești vechi ale Bibliotecii Urechia, Galați*;

- *Indice de autori, traducători și titluri de publicații*.

Catalogul conține și 24 de facsimile ale unor pagini de titlu din cărțile descrise, dintre care amintim: *Octoih*, Blaj, 1760; *Urbariul* [s.l.], 1780; *Ducerea de mână către aritmetică*, Viena, 1788 ș.a., și reproduceri în facsimil ale gravurilor inspirate de evenimente de epocă precum: descoperirea Americii, aspecte din viața lui Columb – după lucrarea lui J. H. Kampeé²⁰, *Descoperirea Americii*, Buda, 1816.

Metoda de a prezenta cărțile în catalog ia în considerare nu numai elementele tipărite, ci și însemnările scrise de mână pe cărți, în decursul anilor, care fac referire la: evenimente politice, constatări meteorologice, cugetări, impresii ale cititorilor despre carte etc. Lectura acestor însemnări are importanță deosebită, deoarece dezvăluie aspecte particulare ale culturii românești în epoca feudală: circulația cărților – comerțul de carte, „capitol cu totul ignorat până acum la noi”²¹ – care a asigurat comunicarea între românii transilvăneni, moldoveni și munteni în perioada când granițele statale îi separau.

Ne vom opri asupra anexei din lucrarea lui G. Hâncu (p. 144-163) care face publică corespondența dintre Emilian Micu²² și V.A. Urechia,

²⁰ Vezi intrarea 208, în G. Hâncu, *Cartea românească veche în Biblioteca „V.A.Urechia”*, p. 92 și cele trei facsimile de la p. 93-95.

²¹ Dan Simonescu, *op. cit.*, p.5.

²² Emilian Micu, preot, bibliofil, născut în jurul anilor 1865-1870, în Spata, jud. Timiș, într-o familie de preot, încetează din viață în 1909, la Lugoj. Își face studiile gimnaziale la Kecskemet (Ungaria) și Lugoj și teologia la Caransebeș. Preot în Ohaba Lungă, Belinț și Chișoda din județul Timiș, a fost cunoscut ca pasionat bibliofil, a strâns numeroase cărți vechi de istorie și filologie (ajunse ulterior în Biblioteca universitară din Cluj și în Biblioteca municipală din Timișoara). Va oferi peste 60 de cărți vechi românești și o serie de manuscrise Academiei Române, altele Bibliotecii „V.A. Urechia” din Galați, toate fiind de folos lui Ion Bianu și Nerva Hodoș la alcătuirea *Bibliografiei românești vechi (1508-1830)*. Mircea Popa, *Preotul bănățean Emanoil Micu și biblioteca sa: un colecționar de carte din a doua jumătate a sec. al XIX-lea*, la http://www.uab.ro/reviste_recunoscute/philologica/philologica_2003/02_m_popa.doc:

„Aportul informativ al lui Emilian Micu la redactarea bibliografiei vechii cărți românești este unul considerabil, multe dintre cărțile vechi, dar mai ales multe din foile volante indică la proveniență numele lui Emilian Micu. Ion Bianu, principalul redactor al acestei lucrări, a stat în permanentă legătură cu acest modest cărturar bănățean, achiziționând de

păstrată în arhiva bibliotecii, interesantă pentru analiza circulației cărții românești vechi și moderne, dar și pentru faptul că explică de ce „după proveniență, 2/3 din cărțile bibliotecii Urechia sosesc din Banat, iar din Moldova intră cele mai puține”²³.

Sunt 13 scrisori, dintre care 11 îi aparțin lui Emilian Micu și numai două destinatarilor cărților, respectiv lui V.A. Urechia și bibliotecarului de atunci, Valeriu Surdu, care atestă că relațiile V.A. Urechia – Emilian Micu erau stabile, că cei doi conveniseră, în timp, o metodologie a tranzacțiilor cu carte: decontările se derulau în numerar și la paritate, prin trimiterea în Ardeal a unor cărți editate de Academie.

Pe baza acestei corespondențe și a semnăturii de pe cărți, cercetătorul G. Hâncu identifică 20 de titluri de carte veche românească achiziționate de V.A. Urechia de la Emilian Micu pe parcursul anilor 1896-1897, cele mai vechi și mai prețioase cărți românești din Biblioteca Urechia provenind din achizițiile realizate de la Emilian Micu. Printre acestea se află: *Pravila de la Govora* din 1640; *Învățăture*, Câmpulung, 1642; *Carte românească de învățătură*, Iași, 1643; *Psaltire*, Bălgrad (Alba-Iulia), 1651, *Îndreptarea legii*, Târgoviște, 1652; Dosoftei, *Psaltirea în versuri*, Uniev, 1673; Dosoftei, *Psaltirea slavo-română*, Iași, 1680; Sf. Ioan Gură de Aur, *Mărgăritare*, București, 1691; *Chiriadromion*, Bălgrad, 1699; din secolul următor sunt indicate 16 cărți. Este posibil ca numărul de achiziții să fi fost mult mai mare, deoarece încă în a doua scrisoare pe care Emilian Micu i-o trimite lui V.A. Urechia figurează printre oferte cărți precum: *Evanghelia* sub Neofit, București, 1772; *Cazania lui Climent*, Râmnic, 1748; *Liturgier*, Neofit, București, 1747; *Evholgion* sub Petru Aaron, Blaj; *Psaltirea*, elemente, 1764; Thoma Thornton, *Starea de acum a Valahiei*, 1820; Bob, *Teologia dogmatică*, 1806; Acatist de Buda, 1807; Andrei Murășeanu, *Poezii*, 1862; Țichindeal, *Despre Institutul Preparandial Arad*, 1813; Samuil Clain, *Propovedanii*, Blaj, 1784; *Întâmplările francezilor în Moscova*, 1814 (2 exemplare); Krekana, *Extract*, Sibiu, 1834, precum și un manuscris al *Apostolului*, scris de Mihaiu Rocsin din Gadanei. Pentru multe din aceste exemplare este menționată și suma de achiziție: *Cartea românească de învățătură* din 1643 s-a vândut cu 50 de florini; *Îndreptarea legii*, cu 40 de florini; *Psaltirea în versuri*, cu 40 de florini; *Chiriadromionul*, cu 40 de florini; *Pravila mare* de la Târgoviste (1652), 40 de florini etc. În lista de cărți oferită spre cumpărare lui Urechia la 29 mai 1896 figurează cărți între 15 și 3 florini, rezultând un total de 142 de florini. Cea mai scumpă carte pe care

la el numeroase cărți, manuscrise, foi volante, periodice, pe care colecționarul bănățean le avea în biblioteca sa. Grație grijii lui Ion Bianu, cele mai multe dintre acestea au intrat în fondurile Bibliotecii Academiei Române, unde se păstrează și astăzi.”

²³ G. Hâncu, *Introducere la Cartea românească veche în Biblioteca „V.A. Urechia”*.

o oferă spre vânzare preotul ardelean este *Istoria bisericească* a lui Petru Maior, „exemplar bine păstrat” pentru care solicită suma de 150 de florini, iar pe *Cazania* de la Iași cere 50 de florini. Într-o scrisoare anterioară, din 1/3 octombrie 1896, mai adăuga la cei 142 florini încă 169, iar în total, cu speze, 320 de florini, pe care îi reclama de la V.A. Urechia. Scrisorile lui Emilian Micu ajungeau uneori cu întârziere, cu motivația că a fost bolnav; pentru sumele primite alătură chitanță, iar când nu primește suma propusă, se plânge că trebuie să-și plătească furnizorii și creditorii: „*Am fost foarte dureros surprins văzând că voiți a-mi scădea prețul cărților*”, explicând că: „*Deci fiindcă cărțile au fost deja cumpărate de mine, ca să-mi scot banii din ele am fost silit să le dau și așa. Foarte frumos vă rog a nu-mi scădea prețul, ca să nu mă descurajați pentru a vă căuta și preda și alte cărți vechi românești necunoscute de care au mare lipsă învățații de la Galați și care numai fală fac Bibliotecii «V.A. Urechia» de la Galați*” (scrisoarea din 23 noiembrie 1896). Atunci când nu-și primește banii la timp, anunță o călătorie personală la București pentru recuperarea banilor. Multe cărți editate de Tipografia din Buda au ajuns în posesia Bibliotecii din Galați prin intermediul preotului Emilian Micu „și, nu este exclus, ca cele provenind de la învățătorul Ioan Hațeg, despre care notează undeva că a fost un dascăl învățat cunoscut în tot Banatul, dar și de la preotul Ambrosie Jurma din Bata (14 la număr) să fi fost trimise tot prin intermediul său, deoarece Bata era chiar comuna de care aparținea Ohaba Sârbească (lângă Lipova), parohia la care slujea el în acești ani (adresa poștei pentru corespondența sa era: p.u. Krasso-Batta, Ungaria)”²⁴.

Cărțile care „nu puteau” trece granița, fiind confiscate de vameșii maghiari, se expediau prin anticariatele din Viena. Emilian Micu²⁵ îi scria lui V.A. Urechia solicitând trimiterea lor prin anticariatul I. Eisenstein: „*În ceea ce privește Legendele române văd că nu pot trece granița la Orșova. Voi scrie deci la Anticariatul din Viena I. Eisenstein ca să-mi comande 2 exemplare direct la dvs. Și primindu-le el în Viena de acolo ușor mi le va putea trimite mie*” (scrisoarea din 20 decembrie 1896). Din corespondență aflăm că la vama austro-ungară se confisca, de exemplu, *Istoria școalelor* (de V.A. Urechia): „*Totdeodată rugându-vă foarte frumos dacă ați face bine a mă onora cu exemplarul confiscat anul trecut la vamă Istoria*

²⁴ Mircea Popa, *Preotul bănățean Emanoil Micu și biblioteca sa: un colecționar de carte din a doua jumătate a sec. al XIX-lea*, la http://www.uab.ro/reviste_recunoscute/philologica/philologica_2003/02_m_popa.doc

²⁵ Dan Simonescu, *Prefață* în Gheorghe Hâncu, *Cartea românească veche*, Galați, 1965, p. 5: „Acesta a fost un fel de Badea Cârțan al vremii lui (sfârșitul sec. al XIX-lea). Dar în timp ce Badea Cârțan purta pe spinare sacii de cărți, în taină, pe cărările munților, Emilian Micu urma calea legală a poștei și vamei austro-ungare. Așa s-a întâmplat că Badea Cârțan a reușit să strecoare la noi multe cărți interzise, iar lui Emilian Micu vama i-a refuzat trimiterea sau primirea unor cărți. Vama austro-ungară le confisca pur și simplu, le scotea din colet...”.

școlilor vol. al III-lea și mai ceva ce ați tipărit de anul trecut până acum precum aud.” (scrisoarea din 10/22 aprilie 1896).

În ultima scrisoare reprodusă, din 5 iunie 1897, Emilian Micu îi comunica lui Urechia că urma a face o călătorie în Banat, unde spera să găsească rarități bibliofile și, la sugestia lui Urechia, anexa un catalog al ofertelor, între care „*Foi românești rare, 5 titluri; «Foaie pentru minte», avem de la 1838-1835 și «Gazeta Transilvaniei», avem de la 1838-1848. Anul 1849 lipsește*”. În post-scriptum-ul scrisorii, Emilian Micu cerea *Catalogul general... „ca să văd ce mai lipsește în bibliotecă și ce are. Să-mi fie spre orientare ce feluri de cărți să mai cau”*.

Scrisorile publicate dezvăluie eforturile făcute de cărturarii români din a doua jumătate a secolului al XIX-lea de a salva cărțile vechi românești ce se găseau în Transilvania și de a le depozita la Biblioteca Academiei sau la alte biblioteci din Regat, cum era Biblioteca publică din Galați, și, totodată, atestă existența unei căi de răspândire a cărții românești moderne în Ardeal. Un bibliofil ca Emilian Micu încerca să obțină de la Urechia cărți la schimb sau contra cost, pentru a-și completa propria colecție cu ceea ce românii din Regat publicau în epocă, solicitând *Istoria școalelor* de V.A. Urechia, tomul al III-lea, *Dicționarul limbii române* de A.T. Laurian sau *Istoria românilor* cea mare (volumele VIII și IX), tot de V.A. Urechia (scrisoarea din 9 iunie 1896).

Lectura corespondenței lui Emilian Micu cu Urechia contribuie la cunoașterea contextului istoric și cultural al sfârșitului de secol XIX și subliniază existența patrimoniului de carte care a contribuit la edificarea conștiinței naționale a românilor dincolo de limitele provinciilor istorice. Imaginea construită din cuvinte este complementară hărții intitulate *Din circulația cărții vechi românești, existente în Biblioteca V.A. Urechia – Galați*²⁶, pe care G. Hâncu o alcătuiește și o publică la începutul bibliografiei, evidențiind legătura culturală între așezări din răsăritul țării – Galațiul, sud – Bucureștiul, și cele din Banatul și Ardealul aflate sub dominație austro-ungară.

Așa cum observa Dan Simonescu, lucrarea bibliografică semnată de G. Hâncu se situează pe linia mai vechii tradiții bibliotecare gălățene, instituită de activitatea bibliografică a academicianului Urechia, fiind, „în condițiile exigenței științifice actuale [...], o valoroasă lucrare de bibliografie națională retrospectivă [...]”; „De aceea, un asemenea catalog înlesnește și stimulează documentarea și cercetarea științifică”, știut fiind

²⁶ Este urmărită circulația a două exemplare din *Îndreptarea legii*, Târgoviște (1652); Maxim Peloponesianul, *Carte sau Lumină*, Snagov (1699); Gheorghe C. Roja, *Cercetări asupra românilor de dincolo de Dunăre*, Pesta (1808).

că „orientarea în fondurile *speciale* ale unei biblioteci este mult mai anevoiasă”²⁷.

Îndemnul aceluiași mare cărturar, Dan Simonescu²⁸, de a se alcătui cataloage bibliografice pentru celelate colecții speciale ale Bibliotecii „V.A.Urechia” a fost, parțial, urmat²⁹. Bibliograful Gheorghe Hâncu, de a cărui contribuție științifică ne ocupăm, a mai realizat în cei patru ani în care a fost angajatul bibliotecii, și o *Bibliografie a cărții românești 1831-1865*, lucrare păstrată în manuscris dactilografiat (Ms.V 195) în inventarul bibliotecii gălățene (nr. inventar 449158), fără an, cu antetitulul *Biblioteca „V.A. Urechia”*. Așa cum se prezintă manuscrisul, 256 p. + 12 p. *Index de autori, titluri și traducători*, lucrarea era terminată și, probabil, autorul – a cărui acribie era bine cunoscută – urma s-o pregătească pentru tipărire. Decesul survenit la 20 martie 1970 împiedică realizarea acestui proiect. Cu siguranță³⁰, informația din acest manuscris dactilografiat semnat G. Hâncu a fost preluată de Paul Păltănea în *Catalogul cărții românești tipărite între anii 1831-1865*, Galați, Biblioteca „V.A. Urechia”, 1983. Fapt regretabil și surprinzător totodată, P. Păltănea nu amintește nici în *Prefață*, nici în alt loc din lucrare numele lui G. Hâncu, care făcuse cea mai mare parte a cercetării, și nici nu delimitează contribuția sa de ceea ce preluase din lucrarea manuscrisă a predecesorului său.

Catalogul întocmit de G. Hâncu dă informații bibliografice complete despre 1101 cărți scrise cu alfabet chirilic sau alfabet de tranziție, înregistrând, ca și la *Cartea românească veche*, însemnările – acolo unde au fost făcute – despre numele celor care au deținut cărțile sau numele donatorilor, sigilii ș.a.

Tot de la G. Hâncu a rămas înregistrat în inventarul Bibliotecii „V.A. Urechia” un catalog dactilomanuscris – *Presa gălățeană*³¹.

Lucrarea³² cuprinde 576 de titluri de publicații; alături de cifrele

²⁷ Dan Simonescu, *Prefață* în Gheorghe Hâncu, *Cartea românească veche*, Galați, 1965, p. 4-6, *passim*.

²⁸ *Ibid.*, p.6.

²⁹ S-au realizat: Ion Mărunțelu, Sorina Codreanu, Valentina Carapcea, *Cartea străină veche (1472-1800)*, Biblioteca Județeană „V.A. Urechia”, Galați, 1975; Paul Păltănea, *Catalogul manuscriselor și scrisorilor din Biblioteca „V.A.Urechia”*, Galați, 1979.

³⁰ Nedelcu Oprea, *Biblioteca Publică „V.A.Urechia” Galați. Monografie*, vol. II, Galați, Biblioteca „V.A.Urechia”, 2006, p. 524, afirmă, în calitate de director al bibliotecii la acea vreme: „*Catalogul cărții românești cu caractere chirilice, început* de G. Hâncu în anul 1966, a fost redactat definitiv de P. Păltănea în 1983”.

³¹ Nedelcu Oprea, *loc.cit.*, într-o frază neclar formulată, căci amintește numele G. Hâncu doar la începutul enumerării lucrărilor bibliografice rămase în diverse stadii de lucru: „*Catalogul presei gălățene* a rămas în stadiu de fișe și o listă incompletă, valabilă și astăzi”, omite faptul că biblioteca păstrează dactilomanuscrisul în care este menționat explicit numele celui care a intrat și pe această cale de cercetare.

scrise la mașină, apare o a doua numerotare, de mână, care indică 665 de intrări, ca urmare a completărilor făcute pe parcursul cercetării și al redactării. Sunt adunate laolaltă toate publicațiile editate la Galați, în majoritate pentru gălățeni: ziare, gazete, reviste, buletine, foi volante, calendare, almanahuri, anuare, dar și dări de seamă, rapoarte, memorii, bugete sau statistici, scrise în limba română, italiană, neogreacă, ebraică, germană, franceză, maghiară, rusă și esperanto. Parcurgerea lor ajută la înțelegerea modului în care cercetătorul interpreta conceptul de „presă gălățeană”: *orice publicație apărută la Galați* (de obicei în tipografiile care funcționau în oraș) *sau pe raza actualului județ cu același nume* (ce coincide ca întindere, aproximativ, cu fostele județe Covurlui și Tecuci), *care răspundea intereselor economice, comerciale, politice sau culturale ale locuitorilor din această zonă*. Precizarea pe care am făcut-o, deși nu este explicit formulată în manuscrisul dactilografiat pe care îl descriem, este importantă pentru că ea lămurește de ce bibliograful, în urma investigațiilor la diverse instituții culturale din țară, a microfilmă publicatiile gălățene care nu se găseau în depozitul Bibliotecii „V.A. Urechia”, dar puteau fi consultate fie la Biblioteca Academiei Române, fie la alte biblioteci. (Acțiunea amintită este notată în catalog cu *Mf.*) Aducerea microfilmelor sau a unor facsimile la Galați conturează posibilul proiect pe care trebuie să-l fi avut profesorul Hâncu, de a oferi cititorului gălățean accesul simplu și rapid la fondul important de documente reprezentat de presă.

Catalogul manuscris cuprinde pretutindeni adnotări, completări și trimiteri făcute de mână de către cercetător, însoțite de autograful acestuia. Materialul este dispus cronologic, de la prima publicație care a văzut lumina zilei la Galați, **II Danubio/Dunărea**, 9 ianuarie 1849, până la publicațiile apărute în 1969, cu câteva luni înainte de moartea bibliografului. Alături de consultarea directă a periodicelor, cercetătorul face efortul de a descoperi în orice publicație din țara referiri la gazetele gălățene. Articolele-intrări cuprind următoarele repere siglaetice, fiind redactate după următoarea structură-tip:

a) titlul și subtitlul publicației transcrise după normele ortografice ale epocii în care au apărut publicațiile, adică așa cum sunt ele scrise în original, de ex. *Timpul*, *diariu politic, literar și comercial* sau *Anunțatorul de Galați*;

b) localitatea (localitățile) și intervalul (intervalele) de apariție, periodicitatea, editura (tipografia), directorul și/sau comitetul de redacție, indicarea limbii/limbilor utilizate la scrierea publicației;

³² Descrierea care urmează este preluată din Doina Marta Bejan, *Un catalog manuscris al presei gălățene*, în *Cultura și presa în spațiul european*, coordonatori: Mihaela Cîrnu, Cătălin Negoită, București, Editura Ars docendi, 2009, p. 13-18.

c) formatul, numărul de pagini, prețul, colecția și cota la care poate fi consultată publicația, prezența ei în colecția Bibliotecii Academiei Române, numerele care se găsesc la BVAU;

d) colaboratorii principali;

e) rubricile mai importante ale publicației descrise.

Astfel, respectând regulile universal acceptate ale unei lucrări cu caracter bibliografic, autorul a năzuit să înregistreze materialul faptic în toată cuprinderea, cu cât mai multă exactitate. O parte din informațiile despre presa gălățeană a fost dezvoltată în articole publicate în presa locală a epocii.

După moartea cercetătorului, peste mulți ani, unele informații au fost preluate și publicate de bibliotecarul Virgil Guruianu³³ în ziarul local „Viața liberă” sau de bibliotecara Leonica Roman³⁴ în „Axis libri”, fără ca acest demers să constituie o valorificare de profunzime și integrală a „moștenirii” lăsate de bibliograful G. Hâncu.

Parcurgerea articolelor semnate de G. Hâncu în presa locală sau în reviste de biblioteconomie din perioada 1964-1969 (unele dintre ele sunt menționate în referințele bibliografice ale acestei lucrări), precum și redescoperirea manuscriselor și a fișierelor pe care biblioteca și le-a însușit la moartea cercetătorului pot completa și contura imaginea universului de preocupări bibliologice și biblioteconomice ale unui om pentru care locul de muncă – biblioteca – a constituit sursa bucuriei intelectuale. Prin cunoașterea activității acestui bibliograf complet dedicat cercetării, care a lăsat porți deschise celor ce îi vor urma munca, se confirmă gândul lui V.A. Urechia despre valoarea stimulativă intelectuală a instituției pe care a fondat-o – biblioteca: „Omul nu seamănă numai grâu, ci și altă specie de sămânță: ideea...”³⁵.

Bibliografie

BĂLAN, Dorina, *Gheorghe Hâncu – Cartea românească veche*, recenzie, în „Axis libri”, III (2010), nr. 7, p. 14-15.

BEJAN, Doina Marta, *Un catalog manuscris al presei gălățene*, în *Cultura și presa în spațiul european*, coordonatori: Mihaela CÎRNU, Cătălin NEGOIȚĂ, București, Editura Ars docendi, 2009, p. 13-18.

³³ Virgil Guruianu, *Presa gălățeană de odinioară*, I, II, III, IV, în „Viața liberă”, 1992, Galați, nr. 698, 701, 708, 713.

³⁴ Leonica Roman, *Presa gălățeană din secolul al XIX-lea*, I, în „Axis libri”, III (2010), nr. 7, p. 7-33.

³⁵ V.A. Urechia, *Semănătorii de idei*, Conferință publică din 16 martie 1868, în *Opere complete. Conferințe și discursuri*, Tomul I, București, Tipografia Curței, 1878, p. 119.

- BORȘ, Lucia, *Biblioteca „V.A. Urechia”*, în „Boabe de grâu”, III (1932), nr. 8, p. 354-355.
- BULUȚĂ, Gheorghe, PETRESCU, Victor, VASILESCU, Emil, *Bibliografii români. Dicționar*, Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2011.
- GOIA, Vistian, V.A. *Urechia*, București, Editura Eminescu, 1979.
- GURUIANU, Virgil, *Presa gălățeană de odinioară*, I, II, III, IV, în „Viața liberă”, 1992, Galați, nr. 698, 701, 708, 713.
- HÂNCU, Gheorghe, *Introducere la Cartea românească veche*, Galați, 1965, p.7-12.
- HÂNCU, Gheorghe, *Cartea românească veche în Biblioteca „V.A. Urechia”*. *Bibliografie*, Galați, 1965.
- HÂNCU, Gheorghe, *Catalogul cărții românești 1831-1865*, Biblioteca „V.A. Urechia” Galați [f.a.], deținător: Biblioteca Județeană „V.A.Urechia” Galați, „dactilomanuscris”.
- HÂNCU, Gheorghe, *Presa gălățeană*, deținător: Biblioteca Județeană „V.A. Urechia” Galați, „dactilomanuscris”.
- HÂNCU, Gheorghe, *Adinele și Elzevirele*, în „Viața nouă”, 7 martie, 1968, p. 3.
- HÂNCU, Gheorghe, *Ex-librisul lui Nicolae Văcărescu*, în „Revista bibliotecilor”, 2, 1969, p. 102-103.
- HÂNCU, Gheorghe, *M. Kogălniceanu îndrumător al presei românești*, în *Centenarul revistei Transilvania*, Sibiu, 1969, p. 95-111.
- MĂRUNȚELU, Ion, CODREANU, Sorina, CARAPCEA, Valentina, *Cartea străină veche (1472-1800)*, Biblioteca Județeană V.A. Urechia, Galați, 1975.
- ONEȚ, Valentina, *Colecțiile speciale ale Bibliotecii „V.A. Urechia” – Galați*, în „Buletinul Fundației Urechia”, 2008, nr. 9, p. 10-20.
- OPREA, Nedelcu, *Biblioteca Publică „V.A. Urechia” Galați. Monografie*, Galați, Biblioteca „V.A. Urechia”, vol.I. 2002, vol. II. 2006.
- OPREA, Nedelcu, PETRULIAS, Ion, HÂNCU, G., *Cultura, știința și arta în județul Galați. Dicționar biobibliografic*, Cuvânt înainte de Al. GRAUR, Biblioteca „V.A. Urechia”, Galați, 1973.
- PĂLTĂNEA, Paul, *Catalogul manuscriselor și scrisorilor din Biblioteca „V.A. Urechia”*, Galați, 1979.
- PĂLTĂNEA, Paul, *V.A. Urechia și bibliografia „dacoromanica”*, în „Revista de istorie”, Tom 42 (1989), p. 616.
- PĂLTĂNEA, Paul, *Biblioteca „V.A. Urechia”. O contribuție la perenitatea culturii românești*, în „Biblioteca și perenitatea culturii românești”, Iași, Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu”, XXVIII 1990, p. 327-342.
- POPA, Mircea, *Preotul bănățean Emanoil Micu și biblioteca sa: un colecționar de carte din a doua jumătate a sec. al XIX-lea*, la http://www.uab.ro/reviste_recunoscute/philologica/philologica_2003/02_m_p_opa.doc.
- ROMAN, Leonica, *Presa gălățeană din secolul al XIX-lea*, I, în „Axis libri”, III (2010), nr. 7, p. 7-13.

SIMONESCU, Dan, *Prefață*, în Gheorghe HÂNCU, *Cartea românească veche*, Galați, 1965, p. 3-6.

SURDU, Valeriu, *Istoricul bibliotecii publice „Urechia” din Galați*, București, Stabilimentul grafic Alfred Baer, 1906.

TÎRZIMAN, Elena, *Biblioteca „V.A. Urechia” – un destin aparte*, în „Axis libri”, III (2010), nr. 9, p. 103.

URECHIA, V.A., *Semănătorii de idei*, Conferință publică din 16 martie 1868, în *Opere complete. Conferințe și discursuri*, Tomul I, Tipografia Curței, București, 1878.